

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ACQUIS ЄС У СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Карім ЄМЕЛЬЯНЕНКО

*кандидат юридичних наук,
докторант кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
м. Київ, Україна*

Зважаючи на стратегічний курс України, як держави-кандидата до набуття повноправного членства в Європейському Союзі, законодавчі ініціативи щодо наближення законів і підзаконних нормативно-правових актів у сфері екологічної політики та природокористування спрямовуються на системну імплементацію Acquis ЄС та забезпечення відповідності національного законодавства правовим стандартам ЄС, зокрема в сфері екологічної безпеки в цілому. Згідно ч.ч.2,4 статті 292 Угоди про Асоціацію України з ЄС (Угода про Асоціацію)^[1] сторони підтвердили своє зобов'язання щодо ефективної імплементації у своїх законах та практиках багатосторонніх угод з охорони навколишнього середовища, учасницями яких вони є. А також в Угоді про Асоціацію закріплено гарантію, що їхня екологічна політика ґрунтуватиметься на принципі обережності та на принципах, які вимагають застосування превентивних заходів, відшкодування в пріоритетному порядку шкоди, заподіяної навколишньому середовищу, та сплати штрафу забруднювачем навколишнього середовища. Передбачається, що посилення природоохоронної діяльності матиме позитивні наслідки для громадян і підприємств в Україні та ЄС, зокрема, через покращення системи охорони здоров'я, збереження природних ресурсів, підвищення економічної та природоохоронної ефективності, інтеграції екологічної політики в інші сфери політики держави, а також підвищення рівня виробництва завдяки сучасним технологіям (ч.1 статті 360 Угоди про Асоціацію), що в свою чергу, має на меті забезпечити екологічну безпеку в інших галузях правового регулювання, зокрема, серед іншого, і адміністративну складову, тобто екологічне управління та аналогічні

¹ УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони ратифіковано із Заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

питання, процесу прийняття рішень, доступу до інформації з питань навколишнього середовища (п.«б» статті 361 Угоди про Асоціацію).

Збройна агресія Російської Федерації на територію України стала не лише викликом для територіальної цілісності та суверенітету України, але й ще більше загострила екологічні проблеми. Обстріли та руйнування збільшили екологічні ризики, а кількість утворених відходів, у тому числі небезпечних та будівельних, стали ще більш тривалою та прогресуючою небезпекою.

Одним із важливих джерел фінансування для України є європейські фонди та допомога від міжнародних фінансових установ. Тому, в таких умовах, серед правових засад та імплементації *Acquis EC* було прийнято Програму фінансової підтримки України від Європейського Союзу *Ukraine Facility (UF)*^[2]. Відповідно до положень *UF*, в межах екологічної політики та її природоохоронної складової, Україна взяла на себе зобов'язання здійснювати відновлення своєї інфраструктури та природних ресурсів на основі зеленого, тобто низьковуглецевого, циркулярного, природозберігаючого та нульового забруднення, підходу згідно стандартів ЄС; покращувати стан довкілля шляхом ефективної та прозорої системи екологічних дозволів відповідно до принципів ЄС за узгодженням з Директивою 2010/75/ЄС^[3]; запровадити систему моніторингу з дотриманням умов і дозволів органами влади та судами; відновлювати власну систему водопостачання та водовідведення узгодження його з водним законодавством ЄС; відбудувати та реконструювати систему управління відходами та приведення її у відповідність до законодавства ЄС; здійснювати заходи з охорони природи та біорізноманіття, в тому числі пов'язані зі сталим управлінням природоохоронними територіями відповідно до Конвенції ООН про біологічне різноманіття^[4]. За останні роки Україна зробила важливі кроки у створенні нормативно-правової бази у сфері охорони довкілля, а також деякі кроки у реформуванні інституційної бази та кліматичного законодавства. Прогалини в частині узгодженості законодавства збільшилися з розширенням і поглибленням нормативно-правової бази ЄС у цих сферах після ухвалення Європейського зеленого курсу (реалізація кліматичної політики ЄС). Зокрема, для міжсекторального включення питань довкілля та екологічної безпеки до планів реконструкції країни важливим є впровадження правил ЄС щодо впливу

² План для реалізації *Ukraine Facility*. Програма фінансової підтримки України від Європейського Союзу. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/>

³ Directive 2010/75/EU of the European Parliament and of the Council of 24 November 2010 on industrial emissions (integrated pollution prevention and control) (recast) (Text with EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2010/75/oj/eng>

⁴ Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 1992 року, ратифіковано Законом N 257/94-ВР від 29.11.94. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_030#Text

на довкілля та стратегічної екологічної оцінки. Як наголошується у загальному порядку денному (UF, с.338) у 2024-2027 роках спроможність екологічної адміністрації має формулювати, впроваджувати та забезпечувати дотримання політик та законодавства, зокрема, шляхом проведення належної реформи державного управління та виділення достатніх фінансових ресурсів на даний напрямок.

З точки зору розвитку інституційних засад екологічного управління та забезпечення дотримання природоохоронного законодавства, ключових стратегічних документів, а також забезпечення координації між основними зацікавленими сторонами, Україна має запровадити комплексну систему екологічного моніторингу для збору та надання інформації про якість повітря, води та ґрунту, а також біорізноманіття; забезпечити належне застосування правил ЄС щодо оцінки впливу на довкілля та стратегічної екологічної оцінки; забезпечити належне застосування природоохоронного законодавства, правил доступу до правосуддя з екологічних питань, а також вимог екологічної відповідальності та екологічного контролю відповідно до директив ЄС. Крім означеного, передбачаються зміни в галузі лісового господарства, зокрема впровадження прозорості та незалежної системи контролю і (територіальних) інспекцій за рухом деревини та продукції з неї шляхом подальшої реалізації необхідних інституційних реформ (включаючи утворення корпусу національної лісової охорони) і шляхом розширення використання вже існуючої системи електронного обліку деревини (UF, с.341). В даному аспекті інституційних та галузевих змін у підходах та системної імплементації *Asquis* ЄС, українськими дослідниками^[5] вивчаються кращі практики екологічного законодавства, зокрема в частині підтримання належного рівня екологічної безпеки та забезпечення екологічного контролю, особливо в державах-членах ЄС Східної Європи, що приєдналися до Європейського Союзу в рамках

⁵ Ємельяненко К.О., Ладиченко В.В., Яринко Б.В. (2025). Європейський правовий вимір екологічної безпеки. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: «ПРАВО»*. № 5(91). С. 102–111.

розширення ЄС в 2004 році, серед яких Польща^[6], Румунія^[7], країни Балтії^{[8],[9]}.

На поточний рік на законодавчому порядку денному заплановано розгляд нових проектів законів та внесення змін до чинного екологічного законодавства, які підлягають першочерговому розгляду і спрямовані на адаптацію законодавства України до положень права Європейського Союзу, виконання міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європейської інтеграції^[10]. Зокрема, особливу увагу на ці процеси звертає Дослідницька служба Парламенту України^[11], відзначаючи необхідність системної імплементації *acquis* ЄС та забезпечення відповідності національного законодавства стандартам ЄС, збереження темпу імплементації положень права ЄС до законодавства України.

Законопроекти стосуються екологічної безпеки та екологічного контролю, а саме, серед іншого, управління відходами вугледобувної промисловості, що безпосередньо пов'язано з приведенням положень національного законодавства у відповідність до положень (Рамкової) Директиви 2006/21/ЄС^[12] про управління відходами видобувної промисловості та внесення змін і доповнень до Директиви 2004/35/ЄС згідно з Національним планом управління відходами до 2030 року^[13];

⁶ Смельяненко К.О., Ладиченко В.В., Яринко Б.В. (2025). До питання екологічної безпеки та правових засад екологічного контролю в Республіці Польща. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: «ПРАВО»*. № 2(92). С. 310–322.

⁷ Смельяненко К.О., Ладиченко В.В., Яринко Б.В. (2026). До питання екологічної безпеки та правових засад екологічного контролю в Румунії. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: «ПРАВО»*. № 2(93). С. 243–253.

⁸ Yemelianenko K.O. (2025). Legal regulation of environmental safety and environmental control in the

Baltic states (comparative aspect). *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: «ПРАВО»*. № 5(90). С. 117–137.

⁹ Смельяненко К.О., Ладиченко В.В., Яринко Б.В. (2024). До питання екологічної безпеки та правових засад екологічного контролю в Естонській Республіці. *Науковий вісник публічного та приватного права. Серія: земельне право; аграрне право, екологічне право; природоресурсне право*. № 4. С. 64–71.

¹⁰ План законопроектної роботи Верховної Ради України на 2026 рік, затверджений Постановою Верховної Ради України № 4774-IX від 10.02.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4774-20#n16>

¹¹ Аналітична записка щодо проекту Плану законопроектної роботи Верховної Ради України на 2026 рік. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33969.pdf>

¹² Наукова концепція удосконалення законодавства України у сфері управління відходами в контексті євроінтеграційних процесів. Дослідницька служба Верховної Ради України. 2024. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33263.pdf>

¹³ Національний план управління відходами до 2030 року, затверджений Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.02.2019 р. № 117-р.. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnogo-planu-upravlinnya-vidhodami-do-2030-roku>

внесенням змін до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»^[14], а також щодо удосконалення системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, про відходи від електричного обладнання, встановлення вимог до допустимих рівнів шуму та їх відповідність до положень Директиви 2002/49/EC^[15], обмеження виробництва та обігу пластику, внесення змін до законодавства України щодо імплементації положень Водної Рамкової Директиви 2000/60/EC^[16]. Таким чином, забезпечення відповідності та сумісності зі стандартами ЄС в сфері екологічної безпеки та подальшого проведення ключових реформ на шляху вступу України до ЄС сприятиме подальшому підвищенню стійкості у процесі відновлення та реконструкції наслідків військових дій на території України, а також подальшому правовому наближенню України до ЄС в контексті війни та післявоєнної відбудови.

¹⁴ Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23.05.2017 р. № 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>

¹⁵ Directive 2002/49/EC of the European Parliament and of the Council of 25 June 2002 relating to the assessment and management of environmental noise. URL: <https://lawthek.eu/detail/a86effa0-a045-4714-9a61-6008de18bf2a/en/SINGLE>

¹⁶ Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX:32000L0060>